

Голденштейн Катерина Олександрівна

Кандидат політичних наук, викладач

Політико-правовий коледж «АІСКО» (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-6977-9716>

e-mail: k.golden2022@gmail.com

РОЛЬ СИМВОЛІВ У ПОЛІТИЦІ: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗДОБУТКІВ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

Резюме

Систематизовано на міжгалузевому рівні здобутки української науки щодо осмислення ролі символів у політиці. Визначено основні напрями досліджень, присвячених даній проблемі. До таких напрямів віднесені: теоретико-методологічні засади символізму в політиці; символізація політичної реальності та комунікації; ритуалізація повсякдення, політика пам'яті та ідеологічні наративи; психосимволічний та соціально-психологічний виміри політики.

На основі аналізу публікацій українських авторів з'ясовано, що символічна реальність політики є важливим аспектом сучасного суспільно-політичного розвитку. Політичні символи в сучасних умовах набувають особливого значення в якості чинника демократичного управління. Відбувається динамічна трансформація традиційного розуміння символів як додаткових елементів.

Доведено, що символи активно формують політичну реальність та визначально впливають на процеси прискорення чи гальмування суспільно-політичних змін. Символічні системи здатні як випереджати реальні політичні та економічні перетворення, так і відставати від них, що не може не впливати на характер політичного життя. Символи мають свої неповторні особливості щодо функціонування в різних політичних системах. Суттєвий вплив на розвиток символічної реальності справляють глобалізація, цифрові технології. І це потребує врахування в політичному плануванні символічного виміру прийнятих рішень та їх вірогідного впливу на громадську думку.

Виявлені перспективи подальших досліджень символічно-політичної реальності, які полягають у з'ясуванні можливостей поєднання політологічного аналізу з досягненнями когнітивної психології, соціології, культурології, семіотики та ін.

Ключові слова: символічна реальність; політичні символи; російсько-українська війна; міжгалузевий дискурс; символічний простір політики; символічні зміни; політика пам'яті; політична комунікація.

Вступ

Сучасна політична наука дедалі виразніше усвідомлює необхідність переосмислення ролі символічного в суспільно-політичних змінах. Якщо класичні дослідження зосереджувалися переважно на інституційних, соціальних та економічних чинниках, то сучасна епоха глобальної нестабільності засвідчує: символічний вимір є не лише похідним, а й самостійним чинником складної політичної динаміки.

Події останніх десятиліть — від «кольорових революцій» до повномасштабної російсько-української війни — демонструють, що символи стають полем жорсткого протистояння. Український тризуб сьогодні уособлює стійкість і національну гідність, синьо-жовтий прапор перетворився на глобальний знак солідарності. Створення «коридорів слави» та меморіалів загиблих героїв формує новий символічний простір української національної пам'яті. Недаремно ці символи здобули широке міжнародне визнання. Це переконливо свідчить, що вони виступають активними каталізаторами політичних процесів і визначально впливають на їх структуру. Водночас з боку держави-агресора, якою виступає сьогодні по відношенню до України та всього демократичного світу російська федерація, символіка, зокрема літера «Z», стала маркером насильства, слугуючи ідеологічним інструментом виправдання агресії.

Особливе місце серед досліджень політичного символізму в рамках міжгалузевого дискурсу світової науки займають праці українських науковців, які останнім часом зробили вагомий внесок у розуміння цього складного феномену. Вони розглядають політичні символи не як декоративні елементи, а як багатовимірну систему, що формує суспільно-політичне життя. Спектр цих досліджень доволі широкий: філософські роздуми про природу та соціальну роль політичної символіки; практичний аналіз того, як символи працюють у політичних ритуалах; вивчення їх ролі у збереженні історичної пам'яті та утвердженні національної ідентичності; дослідження психологічних механізмів впливу символічної реальності на людину. Відповідно мета даного дослідження — систематизувати наявні дослідження, присвячені розгляду ролі символів у політиці з відповідним тематичним групуванням джерельної бази, що визначає рівень і специфічні спрямування щодо всебічного осягнення даної проблеми.

Методи дослідження

У даному випадку доцільними до застосування є дескриптивний та системний методи, що дозволяють виявити та згрупувати проблематику, що стосується достатньо широкої та динамічної сфери наукового дискурсу. Поряд із цим логічним є застосування міжгалузевого підходу, який дозволяє перевести у площину політичної науки здобутки, напрацьовані в рамках філософії, історії, правознавства, соціології, культурології, психології, семіотики та інших наук.

Результати дослідження

Звичайно, проаналізувати доробок усіх українських науковців у межах однієї статті неможливо. Для досягнення наявного доробку праці вітчизняних дослідників, що стосуються символічно-політичної реальності доцільно згрупувати в кілька напрямів, у межах яких пропонується бачення ролі символів у сучасному політичному процесі. Серед численних підходів нам вдалося виокремити чотири основні групи наукових розвідок.

1. Теоретико-методологічні засади символізму в політиці. Цей напрям охоплює дослідження, в яких символ осмислюється як філософська категорія, що структурує політичне мислення і сприйняття світу. С. Гаєвська розглядає символ в межах філософії символічних форм Е. Касіра, що дозволяє трактувати політичну свідомість як вторинну по відношенню до символічної дії. Дослідниця зазначає, що створена вченим концепція символічного «є ключем до розуміння інтелектуального життя людини, адже символ і значення створюють світ людського, а людина як “animal symbolicum”, конструє світ у символічних образах» [1, с. 78]. Д. Шевчук у філософському сенсі підходить до аналізу політичного як такого, що формується через уявне і символічне, набуваючи онтологічної глибини: «Політичне, яке проявляється як символічне та уявлене, надає суспільству внутрішньої згуртованості та закладає підстави для проведення різниці із Чужим/Іншим, а відтак, витворення власної ідентичності» [2, с. 414]. Ю. Шайгородський акцентує на взаємопов'язаності ідеології, міфології та символічного простору політики, демонструючи, що сучасне політичне мислення дедалі більше оперує не фактами, а знаками і образами. Він, зокрема, зазначає: «Важливою передумовою виокремлення різних ознак ідеології та міфології є використання ними набору певних символів, а відтак створення символічного поля політики. Символічним змістом наповнюються такі речі, як атрибути влади (скіпетр і держава), символічними стають певні постаті (уособлення перебудови — М. Горбачов, перший Президент — Л. Кравчук), події („помаранчева революція”), дати (День Конституції, День незалежності, День соборності України)» [3, с. 51]. До цього напряму також тяжіє дослідження С. Горського, який розглядає символічні виміри сучасної людини у віртуальному світі, акцентуючи на

трансформації способів символічного освоєння реальності в умовах цифровізації політичного простору. Характеризуючи життєдіяльність у світі, що кардинально змінився під впливом інформаційних технологій, вчений зауважує, що люди, по суті створюють «віртуальне середовище, в якому вибудовується своя система координат, визначається мета». Причому цей процес «може відбуватися стихійно, але й на певному етапі можна узяти його під спланований контроль» [4, с. 26]. Відповідно час від часу виникають ситуації, в які так чи інакше вторгається політика.

Усі ці дослідження сходяться на думці, що символіка не є периферійним чи декоративним елементом політичного життя. Навпаки, вона конститує його зміст і спосіб буття. Висновок, який випливає з цього напрямку досліджень українських науковців, означає те, що у вітчизняному науковому дискурсі формується осмислення символу як першоелемента політичної реальності. Такий підхід дозволяє побачити політику не лише як інституційний процес, а й як символічну взаємодію, в якій продукуються сенси, легітимується влада і формуються неповторні колективні уявлення.

2. Символізація політичної реальності та комунікації. У рамках цього напрямку автори розглядають символ як інструмент політичного впливу, елемент комунікативної практики та механізм конструювання ідентичності. І. Дебенко зосереджується на механізмах символізації, через які політична дійсність не просто відображається, а створюється, наближаючись цим самим до концепцій конструктивізму. У відповідності з цим політичний дискурс «становить основу кожної осмисленої дії актора і втілюється у численних політичних практиках, постаючи водночас і результатом, і інструментом конструювання політичної реальності» [5, с. 9]. І. Ільтьо аналізує, як політичні символи формують уявлення про «Я-політичне», тобто суб'єктивну ідентичність громадянина в межах політичного простору. З його погляду, політичний символ «є тією актуальною реальністю усвідомленої політичної дійсності, яку реципієнт сприймає (осмислює, переживає, персоніфікує) як символ-реальність» [6, с. 267]. І. Іщенко трактує символічну політику як інструмент стабілізації або дестабілізації політичного середовища — залежно від того, як і ким ці символи використовуються. Небезпека для політичного розвитку полягає в тому, що конкуруючі неконгруентні символи «дестабілізують політичну систему і середовище, якщо вони починають переважати усталену систему символів» [7, с. 90].

Я. Косяк систематизує функції символів у політичному процесі, наголошуючи на їхній здатності мобілізувати, консолідувати та легітимізувати — «тому, що люди інстинктивно вірять в їх важливість, тому, що вони можуть заміщати собою політичні дії, тому що вони відображають приховані ідеї і думки людей» [8, с. 110]. В. Бушанський з критичних позицій окреслює межі дієвості символічної політики в Україні, де символи часто

виявляються порожніми формами без реального змісту, коли символічна політика постає в якості симуляції буття: «Усе відбувається «буцім». Політик виголосив щось буцім “вікопомне”. Буцім подбав про знедолених. Буцім утрутився в ситуацію й буцім її вирішив. Буцім запропонував законопроекти, що радикально змінять стан справ в економіці, охороні здоров’я, освіті, соціальному забезпеченні тощо». Мотивація всіх цих дій «пов’язана не з щирою турботою про економіку та соціальну сферу, а з прагненням створити ілюзію активних дій» [9, с. 20]. У цьому ж контексті О. Славіна, використовуючи постмодерністську оптику, трактує символічне управління як технологію впорядкування політичних змін через образи, а не раціональні аргументи [10].

Важливе доповнення до цієї групи становлять наступні дослідження. А. Акаймова аналізує невербальні знаки в політичній семіотичі, розширюючи розуміння символічної комунікації за межі вербальних конструктів. З її погляду, в плані міжсеміотичних трансмутацій має місце потрійна знакова репрезентація: «“політик — портрет — ім’я” або “артефакт влади — його зображення — його найменування”». Відтак «будь-яке суспільство має свої моделі комунікації, визнаючи одні з них більш центральними, інші відносячи до периферії» [11, с. 36]. В. Ярошенко та І. Присяженко досліджують символічну політику в інформаційно-комунікативному просторі, акцентуючи на механізмах впливу символів у медіатизованому політичному середовищі [12]. О. Борейко та Т. Федотова пропонують топологічний підхід до аналізу політичного простору, де символи розглядаються як засоби його структурування: «Політичний простір — структурована сукупність політичних практик, умов їх здійснення, диспозицій, комунікативних актів, дій, у якій реалізуються активні властивості агентів. Досягнення політичної влади передбачає конкурентну боротьбу політичних позицій агентів, інституцій, програмних заяв, маніфестацій, виборчих кампаній тощо» [13, с. 75]. А. Куриленко зосереджується на ролі символів у легітимації політичної влади через діалог з громадянським суспільством, демонструючи комунікативні аспекти символічного впливу: «Засвоєння символів здатне вирішити проблему множинності інтерпретацій, подолати мовний, класовий та віковий бар’єри. Вони ефективні для зміни настроїв у суспільстві та відповідають запиту на візуалізацію дискурсу та превалювання зображень над текстом» [14, с. 201].

Узагальнення цієї групи праць дозволяє зробити висновок, що у сучасних умовах символи не просто відображають політичну реальність — вони стають ключовими агентами її формування, маніпулювання масовою свідомістю та структурування політичної комунікації.

3. Ритуалізація повсякдення, політика пам’яті та ідеологічні наративи. Олександр та Ольга Коляструк досліджують радянські політичні

ритуали як важливий інструмент повсякденного впливу на громадян, що забезпечував ідеологічну інтеграцію через повторювані символічні дії. Радянські ритуали від їх зародження «стали надійною ідеологічною зброєю, інструментом комуністичної індоктринації населення країни»; відіграли «визначальну роль у легітимації більшовицької влади»; у поєднанні з репресивними методами «прислужились створенню нової політичної реальності, уможливили її засвоєння і прийняття масами, сформували свідомість, стимулювали до відповідних політичних дій і практики повсякдення» [15, с. 204]. Колективна праця за редакцією Ю. Шаповала «Культура історичної пам'яті» охоплює символічні механізми збереження національної традиції в українському і європейському контекстах, зокрема, використання символів у формуванні колективного уявлення про минуле [16]. Т. Метельова простежує трансформацію політики пам'яті в країнах Туреччини та Індії, демонструючи, як зміна символічних репертуарів слугує інструментом переорієнтації національної ідентичності [17]. Е. Мамонтова аналізує державні символи в пострадянських країнах, розглядаючи їх в якості «індикаторів політичних перетворень» чи «віддзеркалювачів вже здійснених системних змін» [18, с. 135].

Цей напрям значно збагачують дослідження О. Панькової, яка аналізує структурування національно-символічного простору України в період революційних зрушень 2013 — 2015 років, демонструючи динаміку символічних трансформацій у кризові періоди. На її думку, для подолання кризи інтерпретацій реальності важливим є «узаasadничення політики ідентичності, що передбачає розроблення адекватних сьогоденню ідейно-політичних засад національного самоствердження на ґрунті спільних національних інтересів, єдиного національно-символічного простору» [19, с. 209]. В. Мішегліна досліджує функції правових та державних символів, а також генезу формування символізму права, розкриваючи історичну еволюцію правової символіки [20]. Особливо актуальним є дослідження Д. Залеського, присвячене війні символів в контексті російської агресії проти України, де автор аналізує процеси символотворення та їхній вплив на формування ідентичності в умовах воєнного конфлікту. Вчений зазначає: «Стає очевидним, що для успішного функціонування демократії потрібна зріла національна ідентичність. Але це неможливо створити штучно. Це зустрічний процес, у якому виринання символічних образів колективного несвідомого нації обробляється символотворчими зусиллями вільного покоління, що надихає дедалі більшу кількість "небайдужих" громадян узяти на себе відповідальність за майбутнє власної країни» [21, с. 33]. Т. Павленко поглиблює цю тематику, досліджуючи рашизм та символіку воєнного вторгнення, що відображає роль символічних маніпуляцій у сучасній гібридній війні. Зокрема, російський символ «Z» асоціюється зі

«знаком війни», сприймається як «символ геноциду, смерті, блюзнірства та агресії» [22, с. 30].

В цілому дослідження цієї групи українських науковців засвідчує, що символіка пам'яті, ритуал і офіційна символіка — це не лише форми репрезентації минулого, а й потужні засоби його політичної реконструкції та контрольованої інтерпретації, що формують національні образи та стабілізують або змінюють політичну ідентичність.

4. Психосимволічний та соціально-психологічний виміри політики. У цій групі джерел символ розглядається як засіб адаптації, захисту та індивідуального самовизначення в умовах інформаційного перевантаження та суспільних змін. І. Філенко розглядає символізацію як один із механізмів психологічної адаптації особистості до нової соціально-політичної ситуації, підкреслюючи її роль у виробленні внутрішньої рівноваги [23]. Н. Череповська аналізує символ як інструмент психологічного захисту, здатний упорядковувати хаотичну інформацію: «Всі символи утворюються в процесі символізації, яка є не тільки могутнім інструментом образного осягнення дійсності, засобом пізнавальної активності, але й узагальнюючою діяльністю відображення, формою означення оточуючого світу. Ця діяльність є своєрідним кодуванням певної інформації в певну форму, переходом реальності із однієї форми в іншу, заміщенням одного через інше» [24]. У контексті новітніх викликів — війни, дезінформації, кризи ідентичності — ці підходи виявляються особливо актуальними.

Загалом, дослідники цієї групи демонструють, що політичні символи виконують не лише комунікативні або мобілізаційні функції, а й глибоко вкорінені психосоціальні ролі, які допомагають особистості орієнтуватися у складному світі політичних подій та ідеологічних викликів. Українські науковці підходять до символічного виміру політики багатовекторно, демонструючи, що символ не є другорядним елементом політичного життя, а навпаки, є його структурною основою, засобом організації досвіду, конструювання реальності та взаємодії індивіда з владою. Їхні напрацювання створюють теоретичне підґрунтя для подальших досліджень символічного у сучасній політичній динаміці — як в Україні, так і в глобальному контексті.

Висновки

Символічна складова політичного життя залишається одним із найскладніших і водночас найважливіших аспектів сучасних політичних процесів. Розуміння того, як працюють політичні символи, стає необхідною умовою ефективної політичної діяльності та демократичного управління у сьогодинському світі.

Аналіз джерельної бази, що спонукає до осягнення символів як важливого чинника суспільно-політичного розвитку, дозволяє зосередити увагу на переосмисленні деяких усталених уявлень про те, як вони працюють у політиці.

Слід відмовитися від традиційного розуміння символів як пасивних елементів. Насправді символи не просто відображають політичну реальність — вони активно її формують, здатні прискорювати чи гальмувати суспільно-політичні зміни. Цей вплив відбувається через складну взаємодію наших думок, емоцій та поведінки, що в підсумку формує політичну свідомість громадян. Символічні системи розвиваються за власними законами, які, хоча й пов'язані із загальними тенденціями суспільного розвитку, але не завжди їм відповідають.

Символічні зміни можуть як випереджати реальні політичні та економічні перетворення, так і відставати від них, створюючи свої особливі ритми політичного життя. Розуміння цих часових розбіжностей має принципове значення для політичного аналізу. Різні типи символічних змін — еволюційні, радикальні, кризові — дозволяють передбачати напрямки політичного розвитку та планувати відповідні дії. Символічні кризи часто сигналізують про глибші системні проблеми ще до того, як вони стануть очевидними, що дає можливість для завчасного реагування. Символи функціонують по-різному в різних політичних системах, що потребує врахування конкретного контексту. Демократичні, авторитарні та перехідні системи створюють кардинально відмінні умови для розвитку символіки, тому аналіз їх має бути диференційованим.

Глобалізація суттєво змінює умови функціонування політичних символів, створюючи нові можливості для символічної комунікації, але водночас продукує виклики національним символічним традиціям. Відповідно взаємодія глобального та локального у символічній сфері стає ключовим фактором сучасного політичного розвитку. Розвиток цифрових технологій в умовах інформаційного суспільства породжує принципово нові форми політичних символів та способи їх поширення. Цифрові символи мають інші властивості порівняно з традиційними, що вимагає оновлення теоретичних підходів до їх вивчення.

Практичні наслідки цього дослідження торкаються кількох важливих сфер. У політичному плануванні необхідно враховувати символічний вимір прийнятих рішень та їх можливий вплив на громадську думку. Часто символічні аспекти виявляються не менш важливими за матеріальні результати. Подальші дослідження варто зосередити на створенні міцнішої емпіричної бази через довгострокові спостереження за символічними змінами в різних політичних ситуаціях. Потрібно розробляти більш точні методи для вимірювання того, як саме символи впливають на людей.

Перспективним видається поєднання політологічного аналізу з досягненнями когнітивної психології, нейронауки та соціології, адже символи діють на межі політики, психології та культури.

Список посилань

1. Гаєвська С. Р. Людина в парадигмі «символічних форм» Е. Касірера. Вісник Черкаського університету. 2015. № 11 (344). С. 77 — 83.
2. Шевчук Д. Політичне як уявлене та символічне: до онтології політичного світу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філософія. 2011. Вип. 8. С. 413 — 424.
3. Шайгородський Ю. Ідеологія і міфологія у символічному світі політики. Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. 2008. Спец. вип. С. 46 — 55.
4. Горський С. Сучасна людина у віртуальному світі. Мультиверсум. Філософський альманах. 2016. Вип. 9 — 10. С.23 — 28.
5. Дебенко І. Б. Механізми символізації в конструюванні політичної реальності. Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право. 2012. № 3. С. 9 — 15.
6. Ільтьо І. Символізація політичної дійсності як чинник утворення реальності символічного «я-політичного». Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 50. С. 261 — 268.
7. Іщенко І. Символічна політика як інструмент стабілізації/дестабілізації політичного простору в умовах глобалізації. Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences. 2019. № 2 (2). С. 83 — 92.
8. Косяк Я. Місце та роль символів у політичному житті суспільства. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2014. Вип. 14. С. 107 — 112.
9. Бушанський В. Блиск і злиденність символічної політики. Віче. 2008. №23. С. 20 — 23.
10. Славіна О. Символічне управління політичними трансформаціями як постмодерністська технологія впорядкування змін. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 92. С. 307 — 311.
11. Акайомова А. Невербальні знаки в політичній семіотиці. Політичний менеджмент. 2010. № 5. С. 31 — 37.
12. Ярошенко В. М., Присяжненко І. О. Символічна політика та символи в інформаційно-комунікативному просторі: аспекти

- впливу. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Політологія. 2014. Т. 248. Вип. 236. С. 28 — 33.
13. Борейко О. Г., Федотова Т. В. Політичний простір у вимірах соціальної топології. Перспективи. Соціально-політичний журнал. 2022. № 1. С. 71 — 77.
 14. Куриленко А. В. Значення символу для легітимації політичної влади в контексті діалогу влади та громадянського суспільства. Політологічний вісник. 2021..№ 87. С. 194 — 205.
 15. Коляструк О., Коляструк О. Радянські політичні ритуали і практики повсякдення. Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вип. 34. 2020. С. 69 — 74.
 16. Культура історичної пам'яті: європейський та український досвід / [Ю. Шаповал, Л. Нагорна, О. Бойко та ін.]; за загальною редакцією Ю. Шаповала. Київ: ІПІЕНД, 2013. 600 с.
 17. Метельова Т. О. Трансформація політики пам'яті в умовах глобалізації (на прикладі Туреччини та Індії). Актуальні проблеми дослідження історичної пам'яті в Україні та світі. URL: <https://elibrary.iivinas.gov.ua/4797/1/Transformatsiia%20polityky%20pamiati%20v.pdf> (дата звернення: 02.01.2026).
 18. Мамонтова Е. В. Державна символіка як індикатор політичного розвитку (на прикладі країн Центральної Азії та Казахстану). Актуальні проблеми політики. 2019. Вип. 63. С. 125 — 138.
 19. Панькова О. В. Структурування національно-символічного простору України у період революційних зрушень і військового конфлікту (2013 — 2015 рр.) (дослідницька розвідка). Економічний вісник Донбасу. 2015. № 2. С. 108 — 209.
 20. Мішегліна В. М. Функції правових та державних символів. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2018. Т. 29 (68). № 1. С. 7 — 13.
 21. Залеський Д. Війна символів. Символотворення та ідентичність у контексті війни Росії проти України: аналітичний погляд. Український психоаналітичний журнал. Т. 1. № 3. 2023. С.30 — 34.
 22. Павленко Т. А. Рашизм та символіка воєнного вторгнення російської федерації в Україну: характеристика та перспективи протидії. Проблеми сучасних трансформацій. Серія право, публічне управління та адміністрування. 2023. № 7. С. 25 — 30.

23. Філенко І. Символізація та соціально-психологічна адаптація особистості. URL: [file:///Users/valeriy/Documents/VKhnpri_psykhol_2013_45\(1\)_28.pdf](file:///Users/valeriy/Documents/VKhnpri_psykhol_2013_45(1)_28.pdf) (дата звернення: 02.01.2026).
24. Череповська Н. Символізація як засіб психологічного захисту в умовах збільшення інформації. Новий Акрополь. 2020. URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/symvolizatsiia-iak-zasib-psykholohichnoho-zakhystu-v-umovakh-zbilshennia-informatsii-1500792594>. (дата звернення: 02.01.2026).

References

1. Hayevska S. R. (2015). Man in the paradigm of «symbolic forms» of E. Kasirer. Bulletin of Cherkasy University. No. 11 (344). P. 77 – 83. [in Ukrainian].
2. Shevchuk D. (2011). The political as imagined and symbolic: to the ontology of the political world. Scientific notes of the National University «Ostroh Academy». Ser. Philosophy. Issue 8. P. 413 – 424. [in Ukrainian].
3. Shaygorodskiy Y. (2008). Ideology and mythology in the symbolic world of politics. Modern Ukrainian politics. Politicians and political scientists about it. Special issue. P. 46 – 55. [in Ukrainian].
4. Horskyi S. (2016). Modern man in the virtual world. Multiverse. Philosophical Almanac. Issue 9 – 10. P.23 – 28. [in Ukrainian].
5. Debenko I. B. (2012). Mechanisms of symbolization in the construction of political reality. Bulletin of the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute». Political Science. Sociology. Law. No. 3. P. 9 – 15. [in Ukrainian].
6. Il'yo I. (2013). Symbolization of political reality as a factor in the formation of the reality of the symbolic «political self». Current problems of politics. Issue 50. P. 261 – 268. [in Ukrainian].
7. Ishchenko I. (2019). Symbolic politics as a tool for stabilizing/destabilizing political space in the context of globalization. Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences. No. 2 (2). P. 83 – 92. [in Ukrainian].
8. Kosyak Ya. (2014). The place and role of symbols in the political life of society. Scientific journal of the National Technical University named after M. P. Dragomanov. Series 22: Political Science and Teaching Methods of Socio-Political Disciplines. Issue 14. P. 107 – 112. [in Ukrainian].
9. Bushansky V. (2008). The Shine and Poverty of Symbolic Politics. Viche. No. 23. P. 20 – 23. [in Ukrainian].

10. Slavina O. (2015). Symbolic Management of Political Transformations as a Postmodern Technology of Ordering Changes. Gileya: Scientific Bulletin. Issue 92. P. 307 — 311. [in Ukrainian].
11. Akaymova A. (2010). Nonverbal Signs in Political Semiotics. Political Management. No. 5. P. 31 — 37. [in Ukrainian].
12. Yaroshenko V. M., Prysyazhenko I. O. (2014). Symbolic Politics and Symbols in the Information and Communicative Space: Aspects of Influence. Scientific works of the Petro Mohyla Black Sea State University of the Kyiv-Mohyla Academy complex. Series: Political Science. Vol. 248. Issue 236. P. 28 — 33. [in Ukrainian].
13. Boreyko O. G., Fedotova T. V. (2022). Political space in the dimensions of social topology. Perspectives. Socio-political journal. No. 1. P. 71 — 77. [in Ukrainian].
14. Kurylenko A. V. (2021). The meaning of a symbol for the legitimization of political power in the context of the dialogue between power and civil society. Political science bulletin. No. 87. P. 194 — 205. [in Ukrainian].
15. Kolyastruk O., Kolyastruk O. (2020). Soviet political rituals and everyday practices. Scientific notes of the Mykhailo Kotsiubynskyi VDP. Series: History. Issue. 34. P. 69 — 74. [in Ukrainian].
16. Culture of historical memory: European and Ukrainian experience (2013). / [Yu. Shapoval, L. Nagorna, O. Boyko and others]; edited by Yu. Shapoval. Kyiv: IPIEND. 600 p. [in Ukrainian].
17. Metelova T. O. (2021). Transformation of memory policy in the context of globalization (on the example of Turkey and India). Current problems of historical memory research in Ukraine and the world. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/4797/1/Transformatsiia%20polityky%20pamiati%20v.pdf> (access date: 02.01.2026). [in Ukrainian].
18. Mamontova E. V. (2019). State symbols as an indicator of political development (on the example of Central Asian countries and Kazakhstan). Current problems of politics. Issue 63. P. 125 — 138. [in Ukrainian].
19. Pankova O. V. (2015). Structuring the national symbolic space of Ukraine during the period of revolutionary upheavals and military conflict (2013 — 2015) (research intelligence). Economic Bulletin of Donbas. No. 2. P. 108 — 209. [in Ukrainian].
20. Misheglina V. M. (2018). Functions of legal and state symbols. Scholarly notes of the V. I. Vernadsky Tavrichesky National University. Series: Legal Sciences. Vol. 29 (68). No. 1. P. 7 — 13. [in Ukrainian].

21. Zalesky D. (2023). War of symbols. Symbol formation and identity in the context of Russia's war against Ukraine: an analytical view. *Ukrainian Psychoanalytic Journal*. T. 1. No. 3. P.30 – 34. [in Ukrainian].
22. Pavlenko T. A. (2023). Racism and the symbolism of the military invasion of the Russian Federation into Ukraine: characteristics and prospects for counteraction. *Problems of modern transformations. Law, public management and administration series*. No. 7. P. 25 – 30. [in Ukrainian].
23. Filenko I. (2013). Symbolization and socio-psychological adaptation of the personality. URL: [file:///Users/valeriy/Documents/VKhnpu_psykhol_2013_45\(1\)_28.pdf](file:///Users/valeriy/Documents/VKhnpu_psykhol_2013_45(1)_28.pdf) (access date: 02.01.2026). [in Ukrainian].
24. Cherepovskaya N. (2020). Symbolization as a means of psychological protection in conditions of increasing information. *New Acropolis*. URL: <https://newacropolis.org.ua/theses/symvolizatsiia-iak-zasib-psykholohichnoho-zakhystu-v-umovakh-zbilshennia-informatsii-1500792594>. (date of access: 02.01.2026). [in Ukrainian].

Kateryna Goldenstein

PhD in Political Science, Lecturer

Political and Legal College «ALSKO» (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-6977-9716>

e-mail: k.golden2022@gmail.com

THE ROLE OF SYMBOLS IN POLITICS: SYSTEMATIZATION OF THE ACHIEVEMENTS OF UKRAINIAN RESEARCHERS

Abstract

The achievements of Ukrainian science on understanding the role of symbols in politics are systematized at an interdisciplinary level. The main directions of research devoted to this problem are determined. These directions include: theoretical and methodological principles of symbolism in politics; symbolization of political reality and communication; ritualization of everyday life, politics of memory and ideological narratives; psychosymbolic and socio-psychological dimensions of politics.

Based on the analysis of publications by Ukrainian authors, it was found that the symbolic reality of politics is an important aspect of modern socio-political development. Political symbols in modern conditions are gaining special importance as a factor of democratic governance. There is a dynamic transformation of the traditional understanding of symbols as additional elements.

It is proven that symbols actively shape political reality and have a decisive influence on the processes of acceleration or inhibition of socio-political changes. Symbolic systems are able to both outpace real political and economic transformations and lag behind them, which cannot but affect the nature of political life. Symbols have their own unique features in terms of functioning in different political systems. Globalization and digital technologies have a significant impact on the development of symbolic reality. And this requires taking into account in political planning the symbolic dimension of decisions made and their likely impact on public opinion.

Prospects for further research into symbolic and political reality have been identified, which consist in clarifying the possibilities of combining political science analysis with the achievements of cognitive psychology, sociology, cultural studies, semiotics, etc.

Keywords: symbolic reality; political symbols; Russian-Ukrainian war; interdisciplinary discourse; symbolic space of politics; symbolic changes; politics of memory; political communication.

Надійшла до редакції/ Received: 19.01.2026

Прорецензовано/ Revised: 05.02.2026

Прийнято до друку/ Accepted: 27.02.2026